

Fjölgun öryrkja og samspil bótagreiðslna Þróunin á Íslandi og innan OECD

Katrín Ólafsdóttir PhD

Viðskiptadeild Háskólans í Reykjavík

31. mars 2016

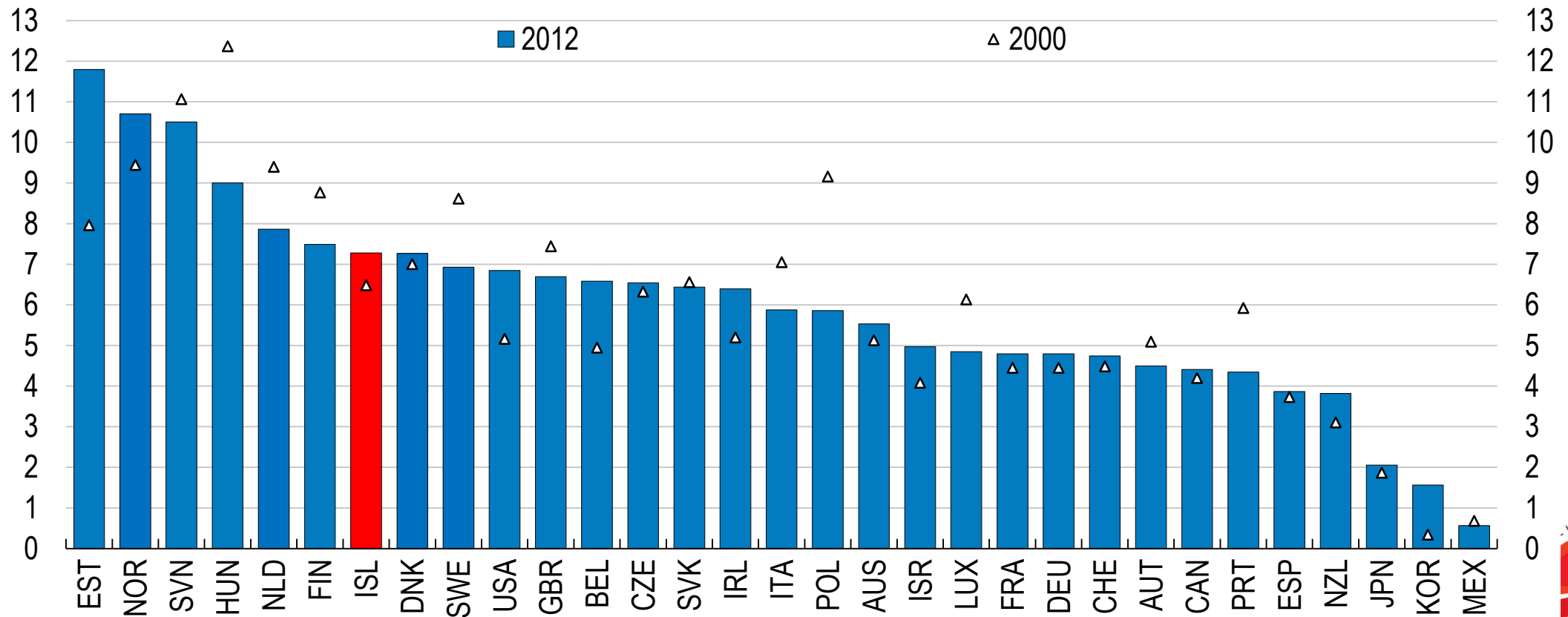
Yfirlit

Meðal þess sem ég mun ræða í þessu erindi er:

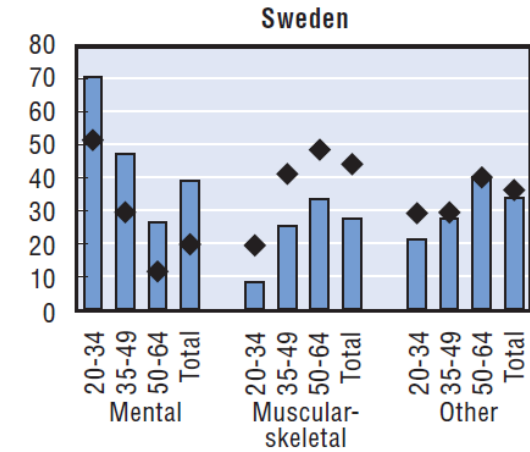
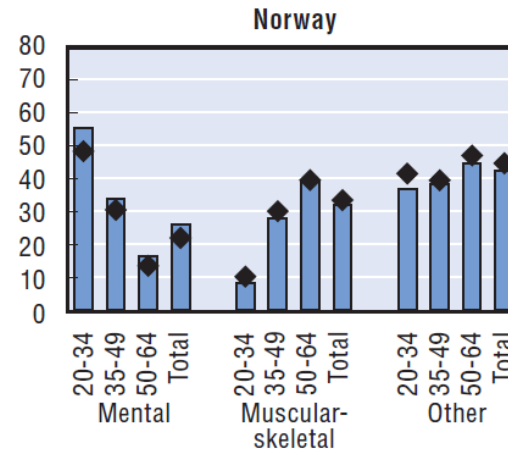
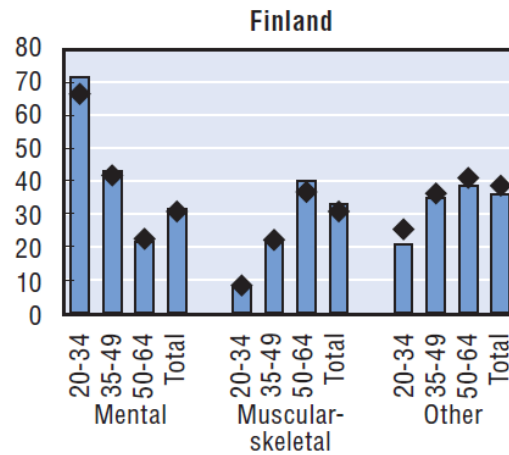
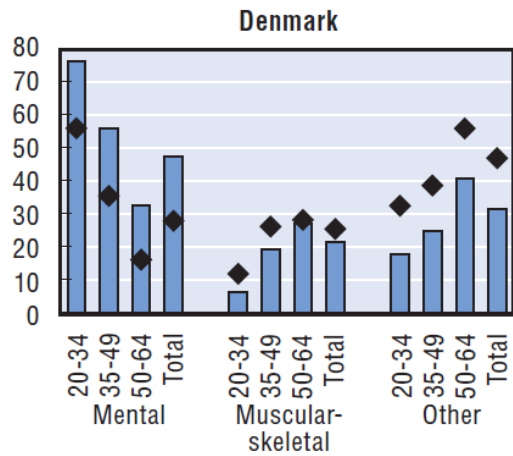
- Fjöldi öryrkja
- Greiðslur vegna örorku
- ... og þróun síðustu ára.
- Ráðleggingar OECD.

The share of population aged 20-64 receiving disability benefits

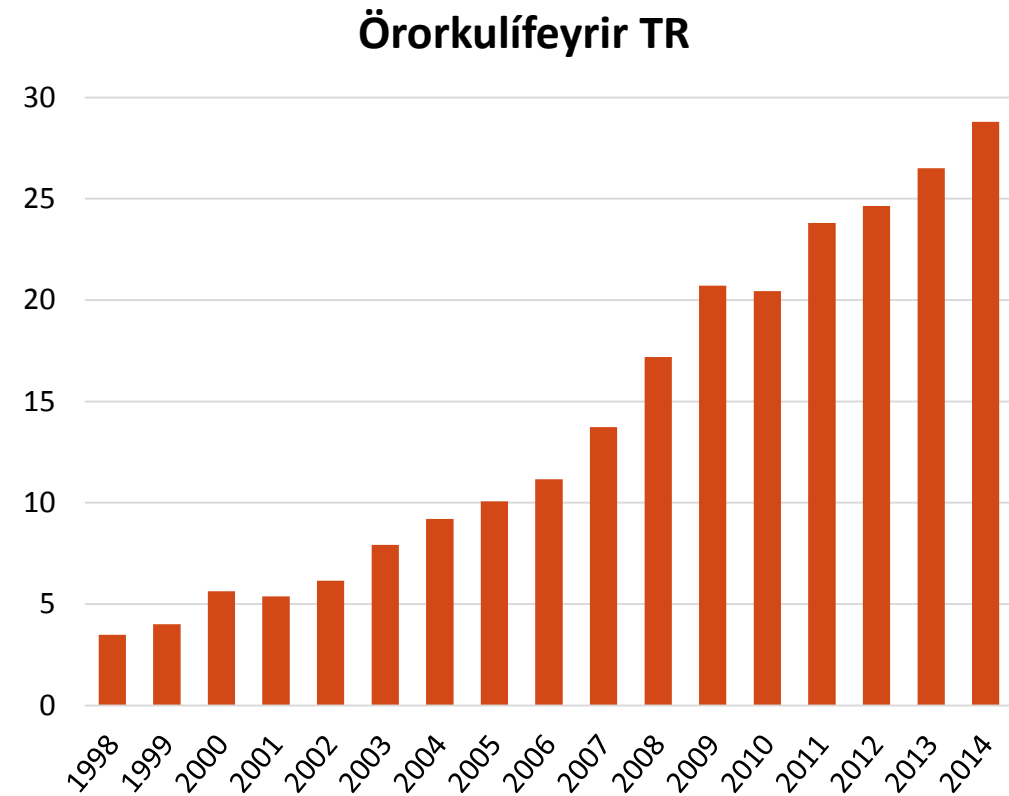
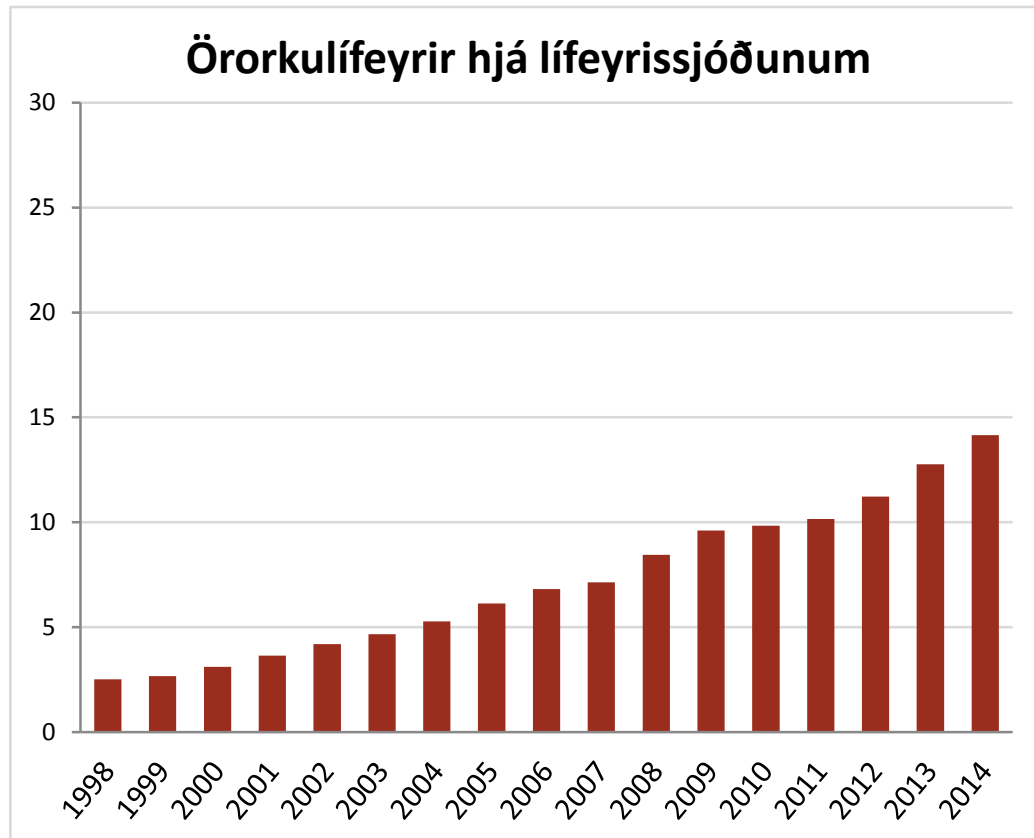
Hlutfall eftir gerð örorku, 2008 og 1995

Mest aukning í örorku vegna andlegra vandamála.

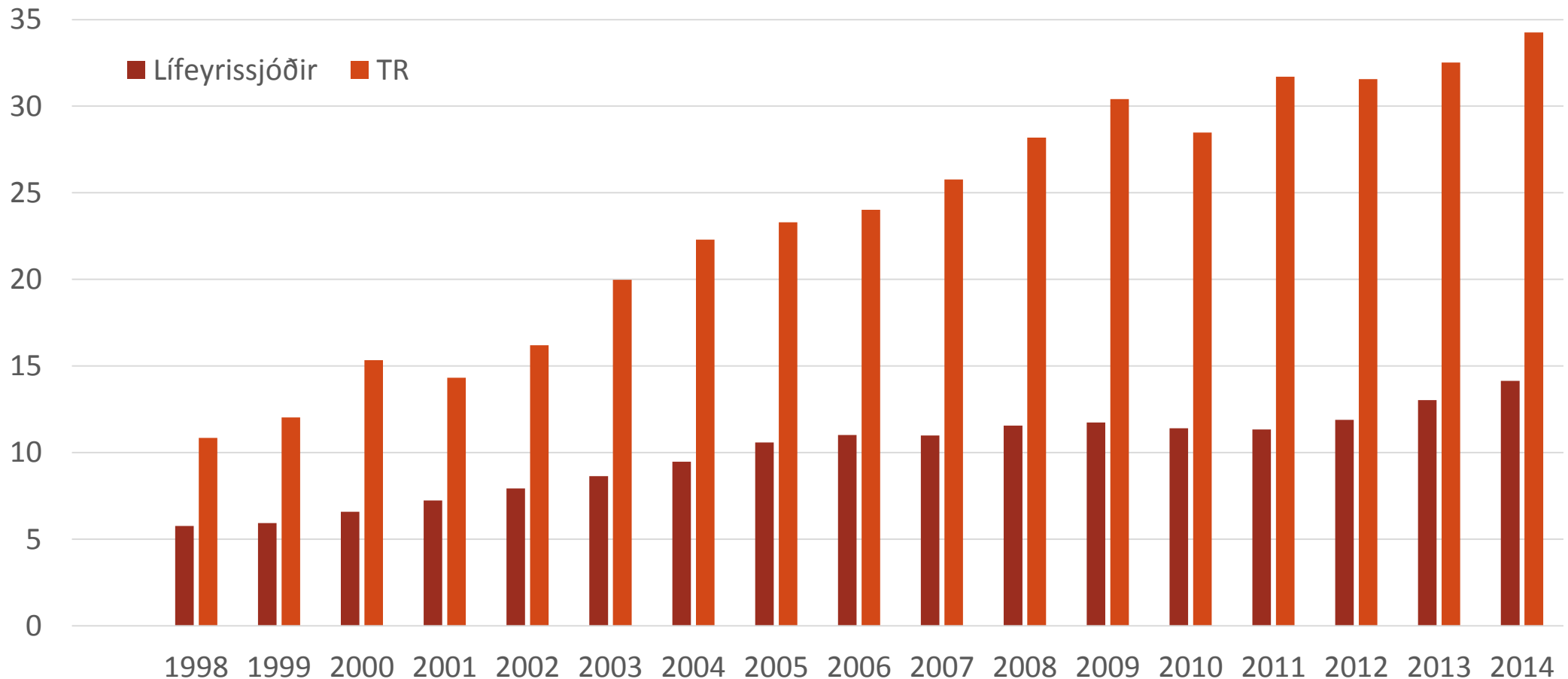
Greiðslur vegna örorkulífeyris

Milljarðar króna á verðlagi hvers árs

Greiðslur vegna örorkulífeyris

Milljarðar króna á verðlagi 2014

Greiðslur vegna örorku í OECD-ríkjum.

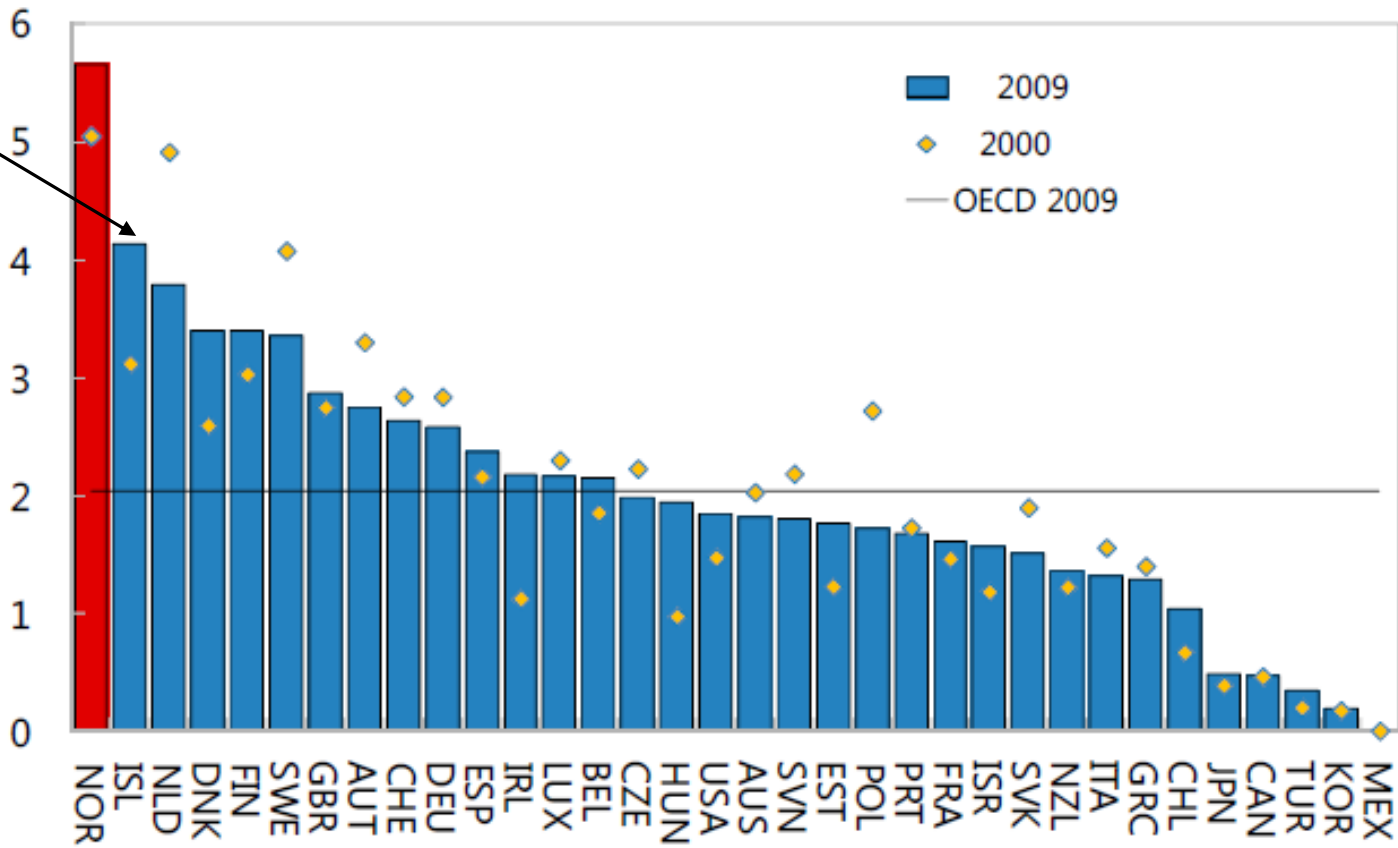
Greiðslur vegna örorku falla almennt undir opinbera lífeyristryggingakerfið, þ.e. Pillar I.

Sums staðar falla greiðslur til öryrkja undir sjúkratryggingar.

Ísland

Expenditure on Disability and Sickness

(Percent of GDP)

Sources: OECD and Fund staff calculations.

Heimild: IMF

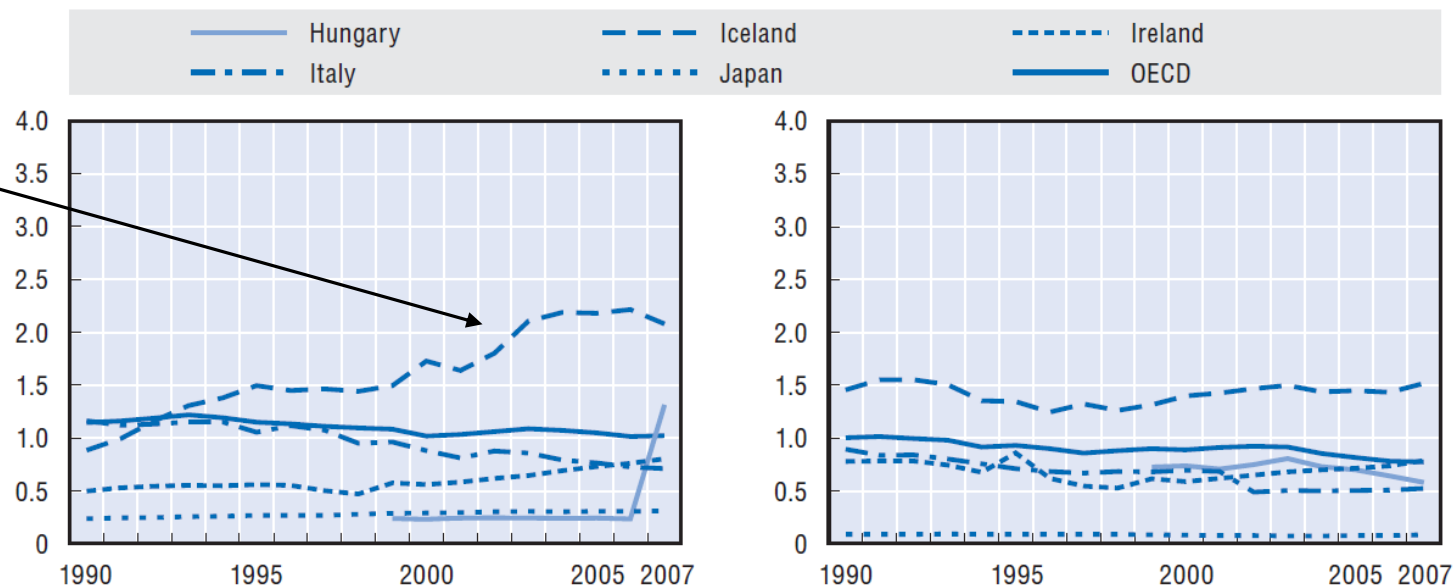
Greiðslur vegna örorku

- OECD-ríkin verja að meðaltali 2% af VLF í örorkulífeyri úr opinberum sjóðum og fer upphæðin í 4-5% af VLF í ríkjum á borð við Noreg, Svíþjóð og Holland.
- Stærsti hluti greiðslna (allt að 95%) vegna örorku eru tilfærslur, þ.e. beinar greiðslur til einstaklinga án vinnuframlags.
- Hlutfall þeirra sem fá greiðslur vegna örorku í OECD-ríkjum er að meðaltali 6%, en getur farið í 10-12% í einstökum ríkjum.
- Hlutfall örorku hefur ekki aukist mikið að meðaltali, en aukist mjög mismunandi á milli landa.

Figure 2.A1.1. **Falling trend in spending on disability benefits in the late 1990s but a slight rise lately**

Annual spending on disability and sickness benefits, percentage of GDP, 1990-2007

Ísland

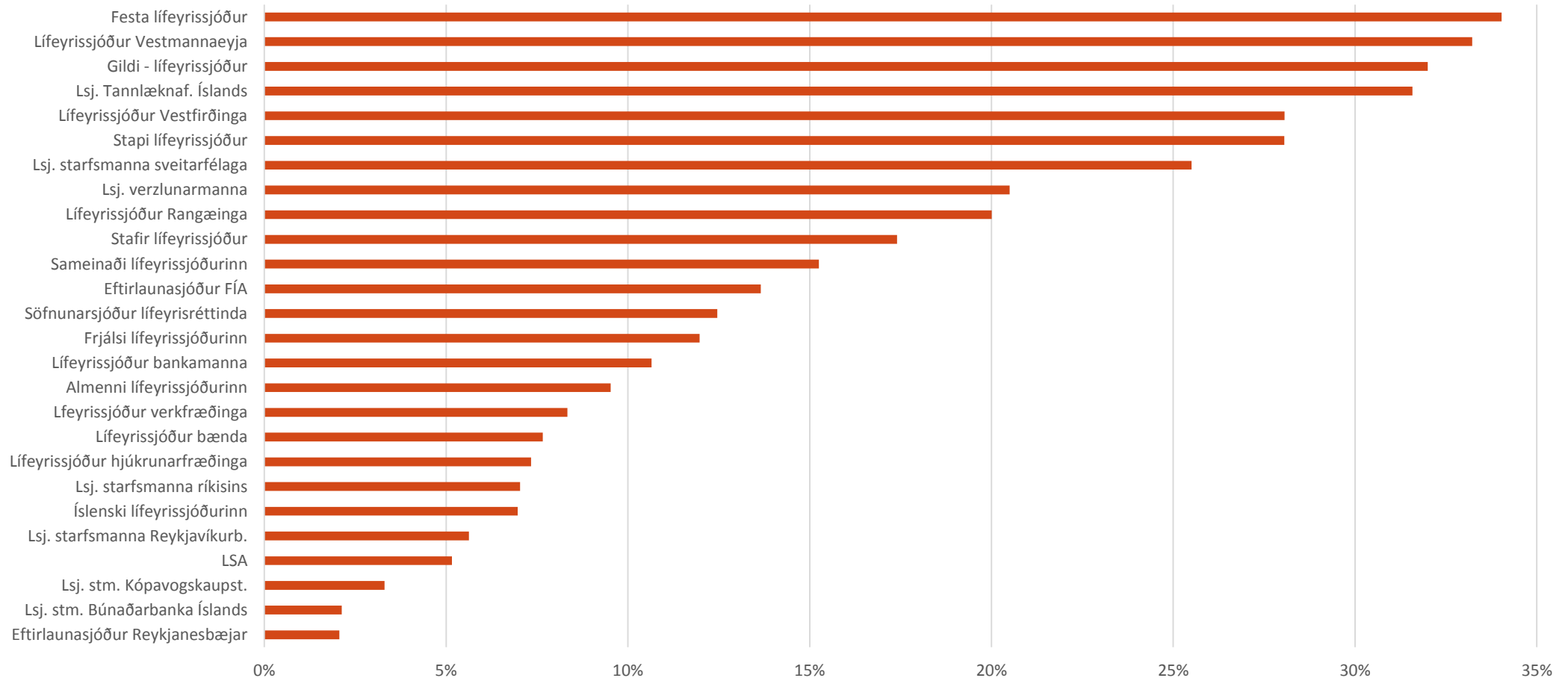

Note: Include public and private spending.

Greiðslur vegna örorku og veikinda sem hlutfall af VLF og af útgjöldum vegna atvinnuleysis

	Disability			Disability and sickness			% of unemployment
	1990	2000	2007	1990	2000	2007	2007
Ísland	0,9	1,7	2,1	2,3	3,1	3,6	1895
Danmörk	1,6	1,5	1,8	2,9	2,6	3,1	455
Holland	4,7	2,7	2,1	7,6	4,9	3,7	324
Noregur	2,5	2,3	2,5	5,1	5,1	4,8	2403
Svíþjóð	1,9	2,0	2,2	5,0	4,1	3,6	545
OECD	1,3	1,2	1,2	2,3	2,0	1,9	284

Hlutfall örorkulífeyris eftir lífeyrissjóðum 2014

Þátttaka á vinnumarkaði

- Atvinnuþátttaka öryrkja er almennt lægri en atvinnuþátttaka almennt og hefur sums staðar farið lækkandi.
- Innan OECD er atvinnuþátttaka öryrkja að meðaltali 40% samanborið við 75% í heild. Mest er atvinnuþátttaka öryrkja á Norðurlöndum, Mexíkó og Sviss.
- Algengt er að einstaklingar fari á örorku eftir að hafa verið í veikindaleyfi.

Þátttaka á vinnumarkaði

- Einungis helmingur þeirra sem fara af vinnumarkaði innan Evrópusambandsins gera það vegna þess að þau eru komin á eftirlaunaaldur.
- Hinn helmingurinn fara af vinnumarkaði þar sem þeir eru atvinnulausir, öryrkjar, þurfa að sjá um gamla ættingja eða barnabörn, eða vilja hætta að vinna á sama tíma og eldri maki.
- Ríflega fimmtungur fólks sem fer af vinnumarkaði í Austurríki, Finnlandi, Danmörku og Spáni fer vegna örorku.

Figure 2.1. Employment rates of people with disability are low and have been falling in many countries

Employment rates by disability status in the late-2000s (left axis) and trends in relative employment rates since the mid-1990s (people with disability over those without, right axis)

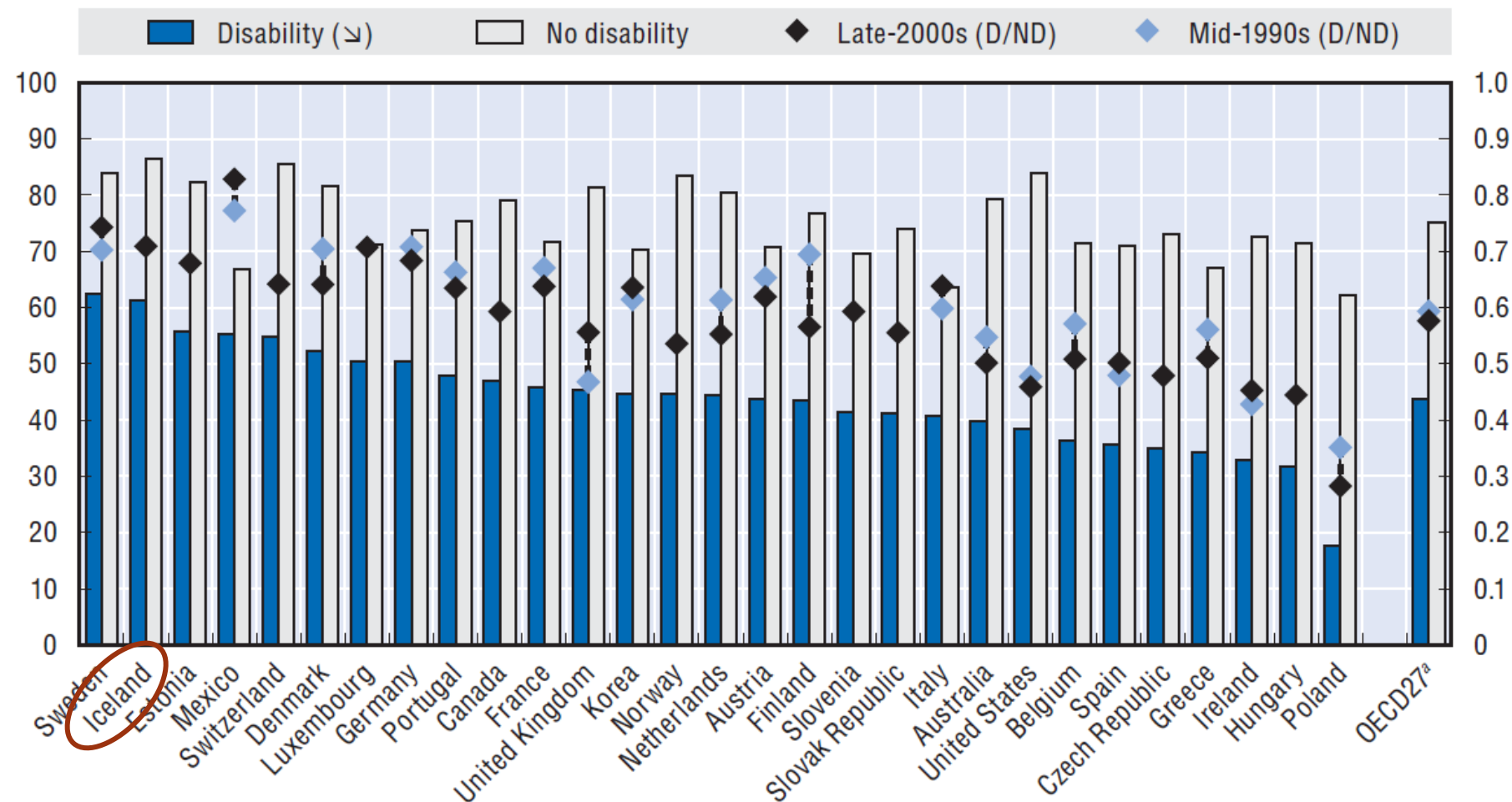
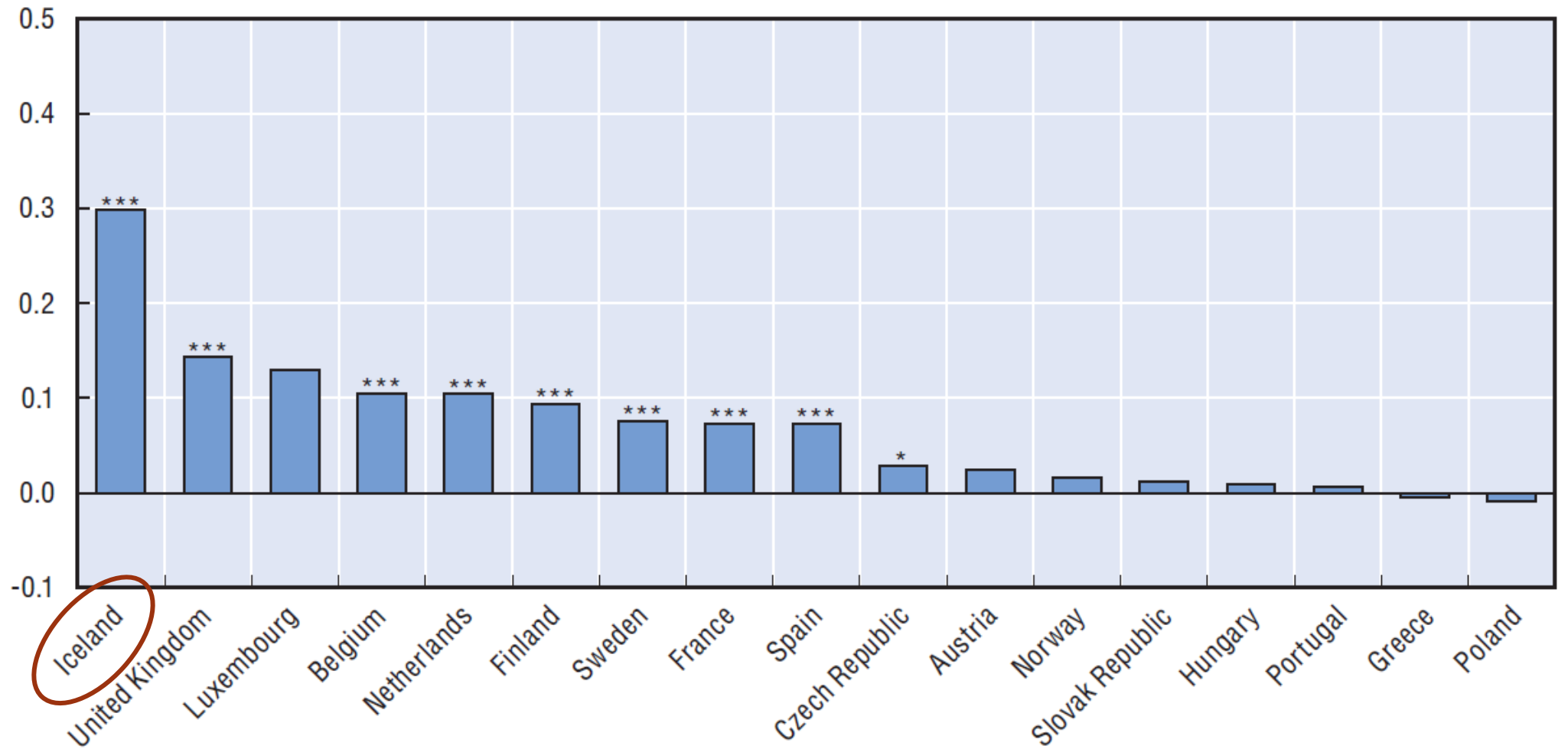

Figure 2.13. **Previous sickness benefit spells increase the probability of a disability benefit claim**

Marginal effects from a disability probability model on lagged sickness benefit^{a, b, c}

Staða öryrkja í samfélaginu – reynsla innan OECD.

- Þekkt mynstur að öryrkjum fjölgi í kjölfar kreppu, þ.e. aukins atvinnuleysis
- Þegar illa árar á vinnumarkaði og einstaklingar hafa reynt öll úrræði sem í boði eru, virðist það að sækja um örorku vera lokaúrræði þeirra.
- Hlutdeild andlegra öryrkja hefur hækkað
- Hlutfall öryrkja hækkar með aldri
- Hlutfall öryrkja hefur víða farið hækkanði.
- Það er sjaldan sem einstaklingar fara af örorku og út á vinnumarkað.

Staða öryrkja í samfélaginu – reynsla innan OECD.

Öryrkjar eru:

- almennt minna menntaðir en aðrir
- líklegri til að vinna hlutastarf
- líklegri til að vera atvinnulausir
- líklegri til að lifa í fátækt
- tekjulágir, nema menntaðir einstaklingar í fullu starfi

Hafa ber í huga að...

- Langtímaatvinnuleysi er slæmt fyrir heilsuna, sérstaklega andlega heilsu.
- Þátttaka á vinnumarkaði hefur jafnan í för með sér bætta heilsu.

Vandinn í hnotskurn

Stöðugt innflæði:

- Sífelld fleiri sækja um örorku.

Ekkert útflæði:

- Fáir fara aftur út á vinnumarkað.

Markmið sem OECD hefur sett fram er:

- “Seeking better balance in the provision of income support and work incentives.”

Það verður að borga sig að vinna.

Ráðleggingar OECD

Stefna til að auka atvinnuþátttöku:

- Leggja áherslu á hvað viðkomandi getur, ekki hvað hann getur ekki.
- Virknipjálfun áður en viðkomandi fer í örorkumat.
- Samþætting örorku, atvinnuleysis og fleiri sambærilegra þátta.
- Búa til hvata og stuðning fyrir atvinnurekendur.
 - Niðurgreiðslur
- Víðtækari notkun á atvinnu með stuðningi.
- Áhersla á símenntun.
- Tímabundnar greiðslur.

Ráðleggingar OECD

Bætt stofnanaumhverfi.

- Samhæfing stofnana
- Öll þjónusta á sama stað (One-stop-shopping)
- Búa til hvata fyrir stofnanir.
- Gengið út frá þörfum “viðskiptavina”
- Þjónusta greidd eftir útkomu (Output-based)
- Valfrelsi “viðskiptavina”.

Ráðleggingar OECD

Aðhald útgjalda

- Betri læknisfræðilegar viðmiðanir um örorku.
- “Gate-keeping”.
- Breytingar á greiðsluformi, t.d. tímabundnar.
- Grípa fyrir inn í, áður en vandinn verður of stór.
- Bættir hvatar til vinnu.

Að lokum...

Þessar aðgerðir er aðeins hægt að ráðast í miðlægt.

Ekki hægt að ætla þetta einstökum lífeyrissjóðum.